

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IULIE 2019 • NR.7 (161)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefărtă, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Ion Sturza, om de afaceri, fost Prim-ministru al Republicii Moldova: „Noul Guvern trebuie să comunice mai mult pe intern, iar în loc de Bruxelles - să meargă la Comrat sau la Otaci”
2. Editorial de Marc Behrendt și Gina S. Lentine: „Criza Republicii Moldova oferă o șansă de a reforma statul capturat”
3. Iulian Rusu, director adjunct pe probleme juridice al Institutului pentru Politică și Reforme Europene: „Într-un sistem subjugat politic, întotdeauna va exista o ofertă „mai bună”
4. Opinia expertului. Dionis Cenușa: „Deblocarea asistenței europene pentru Moldova - cu sau fără condiționalitate?”

Importante, pe scurt

Comisia Europeană a anunțat, la 23 iulie, că a reluat sprijinul bugetar acordat Republicii Moldova, alocând suma de 14,54 milioane de euro pentru a susține punerea în aplicare a Zonei de Liber Schimb UE-RM, a programelor de educație și formare profesională, și a Planului de acțiune pentru liberalizarea regimului de vize. Potrivit comunicatului difuzat de Bruxelles, plățile au fost reluate deoarece Guvernul recent investit a luat o serie de decizii importante, care probează îndeplinirea condițiilor pentru reluarea sprijinului bugetar, și anume: noul Guvern și-a exprimat în mod ferm angajamentul de a pune în aplicare agenda de reforme prevăzută în Acordul de Asociere; a identificat lupta împotriva corupției ca prioritate absolută în Programul său de activitate; a restabilit relațiile cu FMI și a ajuns la un acord la nivel tehnic cu privire la cele de a patra și de a cincea revizuri din cadrul programului economic sprijinit de acesta; Parlamentul a început să lucreze la o nouă agendă legislativă, printre primele decizii luate fiind anularea sistemului electoral mixt și punerea în aplicare a recomandărilor Comisiei de la Veneția; a fost instituită o comisie de anchetă privind fraudarea bancară din 2014; au fost adoptate decizii de sprijinire a depolitizării instituțiilor statului și de combatere a corupției. De asemenea, Comisia Europeană menționează faptul că noile autorități de la Chișinău s-au angajat să desfășoare în mod credibil, transparent și favorabil incluziunii alegerile locale, stabilite pentru 20 octombrie.

Situația curentă din Republica Moldova, programul de reforme și prioritățile de politică externă, sprijinul pentru realizarea prevederilor Acordului de Asociere și activizarea cooperării cu instituțiile europene, dar și cu statele-membre - acestea sunt subiectele abordate de ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Nicu Popescu, în cadrul unei discuții informale la Consiliul Afacerilor Externe al UE. Șeful diplomației moldovenești și-a informat în detaliu omologii europeni despre ultimele evoluții de la Chișinău. O atenție specială a fost acordată eforturilor de contracarare a fenomenului corupției, relansării procesului de reforme în baza Acordului de Asociere, deblocării accesului la asistența externă, priorităților de politică externă. Ministrul a pledat pentru activizarea cooperării atât cu instituțiile europene, cât și cu statele-membre ale UE, prin dinamizarea dialogului politic și realizarea proiectelor concrete.

„Relațiile bune cu Federația Rusă, cu Ucraina, cu Belarus sunt obiective importante pentru politica externă, însă nu ne dorim integrarea cu aceste state sau cu unele organizații post-sovietice, inclusiv Uniunea Economică Euroasiatică. Singurul obiectiv de integrare a Republicii Moldova rămâne Uniunea Europeană”. Declarația îi aparține ministrului Nicu Popescu și a fost făcută într-un interviu pentru „Europa Liberă”, prilejuit de vizita pe care, în septembrie, o va întreprinde la Moscova, pentru a pregăti terenul pentru Prim-ministra Maia Sandu la Kremlin. Vor fi primele contacte între oficialii guvernamentali moldoveni și ruși de un asemenea rang după o pauză îndelungată în relația cu Moscova. Potrivit lui Popescu, agenda nu este definitivată, dar se va discuta atât despre deblocarea exportului produselor agricole moldovenești pe piața rusă, cât și despre refacerea legăturilor economice cu Moscova, fără să le prejudicieze, însă, pe cele cu UE. Tot în septembrie Nicu Popescu va merge în vizită la București.

Zbuciumata vară 2019: va fi sau nu va fi schimbarea?

Primul protest față de noul Guvern: HoReCa cere menținerea facilităților fiscale

Sorina Ștefărtă

Despre vara chișinăuiană a anului 2019 putem spune orice, doar că ar fi lipsită de dinamism și inspirație nu putem spune. A debutat în forță, prin schimbarea radicală (cel puțin, așa părea atunci să fie) a Puterii politice, ca să continue în același ritm alert-cadențat. Și iată că, de două luni încoace, știrile tot mai mult seamănă cu cronici de pe

câmpul de luptă... sau cu un meci de tenis, în care viteza este atât de mare, încât nu mai apuci să înțelegi cine pe cine îl bate...

Din fericire, deocamdată, bătlăiile sunt la nivel de declarații - și așa sperăm să rămână, căci discuția caracterizează prin excelență societățile democratice. Și totuși... Prim-ministra Maia Sandu se bate cu balaurul justiției care, datorită lăncii-

„procedură”, oscilează între postura de moară de vânt pe care nu o atinge spada lui Don Quijote și cea de pasăre Fenix, care știe să renască din cea mai neagră cenușă. Puțin mai la vale de Parcul Catedralei, Ministerul Finanțelor se bate - fără să-și fi propus în mod special acest lucru - cu o parte (preponderent cea onestă) a sectorului HoReCa. Iar în Parlamentul aflat oficial în vacanță se dau ▶

► propriile lupte - atât la vedere, între exponenții Puterii și cei care, în mod neașteptat, s-au pomenit în Opoziție -, cât și în cadrul alianței PSRM-ACUM. Aceasta, chiar dacă nu au trecut nici cele 100 de zile de grație care se acordă oricărei guvernări. Nu și Cabinetului condus de Maia Sandu, din câte se pare.

Criticile care i-au fost aduse în aceste două luni au fost dure și categorice, iar faptul că ele au venit inclusiv din partea deputaților ACUM au amplificat atât îngrijorarea privind posibilele înțelegeri ascunse ce au stat la baza constituirii alianței, cât și scepticismul referitor la viitorul acesteia. Apogeul a fost atins de deputatul Octavian Țăcu din Blocul ACUM care, cu referire la numirile în mai multe funcții-cheie ale statului (ex., desemnarea unui apropiat al lui Igor Dodon pe post de director al Centrului Național Anticorupție), a afirmat că, de fapt, o schimbare autentică împreună cu PSRM este mai dificilă. „... Noi am intrat într-un joc foarte periculos în care au loc partajări de funcții, ministere, concursuri, comisii parlamentare, acum, mai recent - ambasadori la paritate cu Partidul Socialiștilor. Este o formă foarte voalată de război hibrid, în care se încearcă amestecul între dreapta și stânga din dorința de a crea o formă hibridă de guvernare care nu știu la ce poate duce. Riscurile sunt foarte mari, pentru că PSRM are foarte multe schelete în dulapuri, unul din cele mai mari fiind chiar Igor Dodon. Și acest lucru creează foarte multe impedimente în dorința noastră de a curăța statul și a-l dezoligarhiza”, și-a argumentat Octavian Țăcu poziția.

Timpul va arăta dacă Octavian Țăcu este un oracol sau dacă va rămâne „copilul rebel” al actualei guvernări, cum s-au grăbit să-l boteze jurnaliștii. Cert este că în sânul alianței relațiile nu sunt nici pe departe roz, moștenirea democrată preluată la început de vară încă nu a apucat să se transforme din povară în oportunitate, iar politica externă mai dinamică, deși înseamnă mult, nu înseamnă și suficient. Despre toate aceste dileme citiți în ediția de iulie a Buletinului informativ.

Noul Guvern trebuie să comunice mai mult pe intern, iar în loc de Bruxelles - să meargă la Comrat sau la Otaci

Ion Sturza, om de afaceri, fost Prim-ministru al Republicii Moldova

De ani buni, Ion Sturza, cel mai reformat prim-ministru al Republicii Moldova independente, așa cum deseori a fost numit de către jurnaliști și analiști, este el însuși prins de provocarea analizei politice. Astfel încât nu puțini sunt cei care și-au făcut un obicei din a vedea „ce mai zice Sturza” cu privire la o situație sau un fenomen de actualitate - fie că o face la TV, fie într-un cadru mai neformal, pe rețelele de socializare... Datorită prezenței sale active în spațiul public - mai mereu de o manieră critică și chiar dură inclusiv la adresa eșalonului de vârf al Puterii de la Chișinău -, a devenit deopotrivă

iubit și detestat atât de „foștii”, cât și de „actualii” protagoniști ai vieții politice locale. Pentru că, mai mereu - și asta s-a văzut în timp -, el știe ceva mai mult decât cunosc alții, iar asta îl ajută să anticipeze viitorul... Despre viitor - cel al Republicii Moldova - am discutat cu Domnia sa în timpul unei scurte popas pe care l-a făcut la Chișinău în luna iulie.

■ Dle Sturza, postările dvs. din ultima lună și jumătate de pe Facebook, care e și prima lună și jumătate a noii Puteri de la Chișinău, sugerează că sunteți destul de indulgent cu actuala guvernare, chiar dacă anterior i-ați criticat puternic pe unii dintre exponenții de vârf ai acesteia... Este o perioadă de expectativă sau?..

■ Este o perioadă firească de bun-simț, căci prea puțin timp a trecut ca să

începem să criticăm... În același timp, la fel de firească este nerăbdarea multor oameni. Mai ales sunt nerăbdători și chiar dezamăgiți de felul în care se produce schimbarea cei care au avut de suferit de pe urma fostului regim, care au luptat cu el. Explicația e simplă: așteptările au fost și sunt foarte mari, majoritatea nu prea își imaginează cum funcționează mașinăria de stat, iar această nouă guvernare chiar dezamăgește pe alocuri - deocamdată, însă, în limitele unei marje de eroare general acceptabile.

Capacitatea de reziliență a fostului regim este încă destul de puternică

■ **În ce anume dezamăgește, ne puteți spune mai exact?**

■ Personal, mă deranjează faptul că o iau foarte liniar. Este un război cu un sistem creat și consolidat, pe parcursul mai multor ani, de către diverși lideri corupți și găști de interese, și care nu poate fi dezmembrat într-o luptă frontală. Forțele sunt inegale, iar capacitatea de reziliență a fostului regim este încă destul de puternică. Un atac frontal nu merge, trebuie mișcări mai inteligente, bazate pe expertiză. Este și greșeala Puterii, și a societății, care vrea decapitare, victime, sânge - și totul mai mult decât imediat. Precum ziceam, este reacția firească a oamenilor. Dar asta este o iluzie, la fel cum iluzie este convingerea că sistemul ar putea să se reformeze din interior. Nu poate, motiv din care trebuie aduși oameni din exterior - sau, cel puțin, oameni care să nu fie asociați cu butoanele de comandă ale fostului regim. Lucru valabil mai ales pentru instituțiile de forță, care au fost un instrument de presiune politică și de reglări de conturi pentru mai multe guvernări, dar și un fel de stat în stat. Căci erau o gașcă tare bine sudată, care făcea cam tot ce-și doreau în țara asta.

■ **Rezultă că nu prea putem subscrie la o declarație care a răsunat în chiar după-amiaza zilei de 8 iunie - „Regimul a căzut!”?**

■ El nu a căzut, pentru că a rămas în capetele oamenilor. Și nici nu o să cadă, cât timp cât nu ne vom depăși frica și ura reciprocă ce ne-au dominat. Pentru aceasta, ar trebui să pornim un proces de lichidare a propriilor apucături - și s-o facem prin intermediul oamenilor noi. De-a lungul anilor, am avut ocazia să interacționez cu procurorul care este considerat părintele „mâinilor curate” în Italia, cu dna Laura Codruța Kovesi, dar și cu reprezentanții FBI-ului american, care au... insistat ca România să fie curățată de personalități controversate și dubioase. Toți ei mi-au confirmat că nu este suficient factorul polițienesc, nu sunt de ajuns cătușele. Miza este și reînnoirea clasei politice, și educația anticorupție. Altminteri, rămâi fără de elite, așa cum s-a întâmplat în Italia și, parțial, în România la un moment dat. În același timp, să nu ne facem iluzia că o să avem un comisar Cattani sau o Laura Codruța Kovesi la procuratură. Nici nu este realist acest lucru. Mai realist este să folosim algoritmul cu ajutorul căruia a fost identificată Kovesi în România.

■ **Credeți că poate fi găsită o asemenea persoană în actualul corp de procurori?**

■ În România s-a procedat ca la carte, aproape științific. A fost analizat profilul care se dorea și s-a ținut cont nu doar de reușitele profesionale ale candidaților. Căci gradul și vechimea în muncă sunt mai curând capcane aici, decât atu-uri... Așadar, a contat profilul psihologic combatant - gata să-și sacrifice viața pentru misiunea pe care și-o asumă, să fie extrem de orgolios pe alte principii decât cele materiale, să fie preocupat de forma interioară, nu cea exterioară a lucrurilor. Cu siguranță, am putea găsi și la noi asemenea profiluri - un procuror de gradul trei-patru, din orice raion (Kovesi era procuror în nu mai știu ce județ din România), plus-minus începător, plus-minus tânăr. Și - esențial - care să nu fie parte a găștii. Pentru aceasta, însă, este nevoie de voință politică și iată aici nu exclud anumite

complicații. Pentru că, în cadrul actualei alianțe de guvernare, voința politică este caracteristică doar unei părți. Cealaltă... încă mai e parte a vechiului sistem. Sper, totuși, că balanța va fi înclinată de tinerii ambițioși din actualul Guvern, care au o onestitate dusă la maximum, care nu vor fura și care pot să aducă schimbarea prin comportamentul lor. Că pot să mai greșească, e altceva, dar contează buna intenție.

Oricât ar fi de tehnocrat, acest Guvern este unul politic înainte de toate

■ **Ce repere ar trebui să aibă acest Guvern, ca să producă o schimbare calitativă?**

■ Am mai spus-o: etica și morala înainte de toate. Pentru că am căzut atât de jos la capitolul „repere”, am acceptat atâtea lucruri inacceptabile pentru o societate, încât etica și morala vor fi definitorii. Căci noi i-am acceptat nu doar pe Plahotniuc și pe acoliții lui, noi am acceptat cea mai joasă speță a politicianului, cum ar fi Ilan Șor. Am văzut fenomene asemănătoare nu doar în Republica Moldova, s-au întâmplat și în alte țări specimene similare care au supt economiile cu un cinism de neimaginat. La noi fenomenul acesta a fost întruchipat de Ilan Șor și Serghei Iaralov, secondăți cumva de Oleg Reidman - niște personaje extrem de cinice, care nu au nicio treabă cu Republica Moldova și oamenii ei, și al căror vis erotic era să devalizeze Banca Națională și să „pună la lucru” valuta națională. Cunosced această din prima sursă. Dar, ca să revenim la Guvern, trebuie să vorbim și de niște repere tehnice. Căci... viața bate Harvard-ul uneori. Iar funcțiile unui executiv nu sunt doar matriciale și algoritmice, așa cum observ că încearcă să facă Ministerul Finanțelor, bunăoară.

■ **Care pare să fi pornit cu stângul, chiar dacă și cauza, și intenția e dreaptă...**

■ Pentru Ministerul Finanțelor așa avea o scuză, de vreme ce misiunea lor primară este să acumuleze bani la buget. Numai că modificările lor sunt neimportante, per ansamblu, pentru sistemul fiscal. Iar funcțiile unui guvern sunt mult mai complexe și țin și de securitatea socială, și de reformele din sănătate sau educație, esențiale pentru dezvoltarea unei țări. De aceea, nu poți acționa de o manieră strict contabilă. Toate aceste lucruri, însă, nu pot fi învățate doar din cărți, ele se sedimentează cu timpul, dintr-o altfel de înțelepciune. Și noi am fost extrem de liniari, dar în niște condiții mult mai dramatice. Noi trebuia să acționăm rapid după criza din 1999, ceea ce nu este cazul astăzi - dovadă sunt datele macroeconomice. Așadar, sfatul meu pentru actualul guvern e să gândească puțin mai larg. Pentru că, oricât ar fi de tehnocrat, este unul eminent politic. Aceasta, bineînțeles, dacă vor să câștige de partea lor și păturile care nu sunt atât de sofisticate și nu care nu sunt dispuse să sufere în continuare și să se sacrifice. Iar, în acest context, a doua sugestie este să se concentreze mai mult pe factorul intern. Ca să nu nimerescă și ei, cum au mai nimerit și alții, în dulcea capcană de a fi iubit în exterior și mai puțin acasă... Să comunice mai mult pe intern, cu propriii cetățeni. În loc de Bruxelles - să meargă la Comrat sau la Otaci. Energie există, trebuie doar să fie valorificată corect.

■ **Cum să găsești echilibrul, totuși? Extern-intern? Foști-actuali? Cele câteva concursuri pentru funcțiile-cheie, care s-au desfășurat până acum, ne arată că lucrurile nu se întâmplă nici cum s-au așteptat unii, nici cum își doresc alții... Și ce facem cu cei care, parcă, sunt profesioniști, dar și cu mâna pe buton au stat?**

■ Pentru a găsi acest fragil echilibru, așa zice că sunt necesare cel puțin trei lucruri. Unu: de insistat pe sintagma „uzurpare a puterii de stat”, iar cei

care se fac vinovați de asta să fie penalizați, cel puțin, din punct de vedere politic. Doi: de scos în afara legii Partidul Democrat, care a fost o gașcă de interlopi. Trei: de adoptat o lege a lustrației care să stipuleze că, în următorii cinci ani, cei care au avut funcții politice sau asociate politic nu pot să ocupe funcții care presupun independență politică. Și aici mă refer la Banca Națională, la secretari de stat, la diverse instituții regulatorii. Și atunci lucrurile se vor așeza de la sine, iar cei care au colaborat vor dispărea.

Întrebarea este ce va dori Rusia?!

■ **Una dintre întrebările care planează și încă va plana peste actuala guvernare este cum a fost posibilă alianța dintre două formațiuni care păreau antagoniste pe vecie? Și de ce e atât de mare dezechilibrul dintre miniștrii PSRM și ACUM?**

■ Numărul miniștrilor, cel mai probabil, este rezultatul negocierilor. Înclin să cred că Maia Sandu a preferat să își asume plenar responsabilitatea guvernării, fără de interferența PSRM, care ar fi însemnat algoritmul, repartizarea funcțiilor etc. Cred că ea a obținut maximum posibil în cazul dat, socialiștii - într-o formă mai mult sau mai puțin deliberată - cedând aproape tot Executivul. Altceva e că deciziile majore oricum vor trebui votate în Parlament și acolo vor apărea și primele disonanțe și scântei. Dar astăzi nu este clar până la ce limită dna Sandu va reuși să exploateze lipsa de dorință a alegerilor anticipate din partea socialiștilor, până unde poate fi întinsă coarda... Între timp, evident, socialiștii încearcă să-și bage oamenii lor în diferite funcții. La „Moldova-Gaz”, bunăoară. Sau, legat de acești doi candidați pentru Curtea Constituțională, selectați de Guvern, dnii Eșanu și Grosu - îmi dau seama că tot de socialiști sunt promovați. Dar guvernarea înseamnă compromisiuri.

■ **Până unde se va merge cu compromisul și, respectiv, cât va dura alianța?**

■ Nici asta nu pot să vă spun astăzi. Va curge ceva sânge în alegerile locale, însă foarte multe depind de felul în care se va poziționa Igor Dodon, care se află într-o situație extrem de dificilă, rezultată din relația sa cu sponsorul principal din Est și cu electoratul local. Nu exclud, totuși, că așa cum a acceptat să fie umilit în ultimul hal de Plahotniuc, doar ca să se instaleze și mențină în „palat”, va înghiți și altele. Dl Dodon, așadar, este extrem de vulnerabil și cred că dna Sandu poate să joace această carte. În ceea ce privește relația mea cu el... cunosc prea multe lucruri din interior, care trag o linie de demarcare foarte clară între mine și actualul Președinte.

■ **Cât de plauzibilă este, într-o zi, o vizită la PSRM similară celei pe care a făcut-o Ambasadorul SUA la sediul PD, în după-amiaza de 14 iunie?..**

■ Nu știu, ei oricum interacționează destul de des, poate chiar mai des decât este cazul și decât stipulează rigourile diplomatice. Nouă întrevederi în prima jumătate a anului este hilar chiar și pentru o republică bananieră cum este a noastră... S-o fi împrietenit, nu știu. Dar nu de SUA depinde Igor Dodon, ci de sponsorul său din Est, care este extrem de decepționat de rezultatul negocierilor pe care le-a avut cu Plahotniuc. Negocieri care nu sunt o înscenare... Motiv din care, el va fi mult mai maleabil decât ne imaginăm. Ce va dori Federația Rusă, aceasta este întrebarea?!

■ **Și ce va dori Rusia? Căci „schimbarea pașnică a Puterii” a fost susținută, alături de SUA și UE, și de Kremlin, iar pentru o mare parte a contestatarilor noii guvernări tocmai acest detaliu este un mare motiv de îngrijorare.**

■ O să vă dezamăgesc: doar rușii au contat. Iar explicația este simplă: rușilor

le-a ajuns cuțitul la os. S-a întâmplat nu acum, totul a început încă pe când Plahotniuc își bătea joc pe bandă rulantă de Rogozin. Atunci a început sfârșitul lui Plahotniuc. Iar peste subiectele politice s-au suprapus problemele financiare și de business, în care rușii s-au simțit fentați și frustrați. Drept urmare, au pus mașinăria în acțiune.

■ **Ce se va întâmpla în continuare la Chișinău? Se zvonește că Renato Usatîi ar fi fost readus în Moldova pentru a fi noul, reîncarnatul Vlad Plahotniuc...**

■ Nu cred, exclus. În primul rând, Renato nu are bani - iar rușii nu îi vor da bani. În al doilea rând, el trebuie să-și rezolve problemele legale pe care le are în Federația Rusă și care sunt foarte serioase. Căci gruparea în care el a fost un ostaș fidel a fost puternic afectată și dezmembrată și la nivel de servicii speciale, și la nivel de bănci și business. În plus, nimeni nu i-a anulat dosarele în Federația Rusă și în acest caz bineînțeles că el poate să fie o piesă utilă, manipulabilă - așa cum a fost mereu, de altfel. Dar ca un mecanism minor, care să bâzâie la ureche, nu ca o lance care să-l substituie pe Plahotniuc sau chiar pe Igor Dodon. Mai curând se va încerca pe zona Mark Tkaciuk & Co., care și-a arătat deja ambițiile politice. În mod cert, Kremlinul nu se va retrage de aici fără a lăsa în urmă un regim „prietenesc...” și de încredere, așa cum a făcut în 1945 în toată Europa de Est. Să nu ne facem iluzii în acest sens.

Recuperarea miliardului este o mare iluzie

■ **Apropo de iluzii. Ați pomenit mai devreme de Ilan Șor - care pentru multă lume tot un fel de iluzie a fost și mai este - și despre faptul că ați remarcat și prin alte părți fenomene similare. Chiar să fie un model care poate funcționa oriunde?**

■ Mai curând putem vorbi de „calitatea” societății decât de factorul

geografic. Nu am avut statalitate, nu suntem consolidați ca națiune, nu ne regăsim în acest stat. Deci, și solul e mai fertil pentru diverși „șori” decât ar fi în Germania sau Suedia.

■ **Aveți o relație specială cu Vlad Filat, cu Iurie Leancă, le dedicați periodic câte un mesaj... Ce șanse avem să găsim celebrul miliard, inclusiv după audierile organizate de Comisia parlamentară pentru investigarea fraudei bancare?**

■ Încă o mare iluzie! Înainte de toate, pentru că a trecut foarte mult timp - cinci ani plus-minus -, iar de atunci banii s-au dus în toate părțile lumii, metaforic vorbind. Da, este posibilă recuperarea parțială a creditelor neperformante, de care nu doar Șor & Co. a beneficiat. Însă nu văd cum am putea restitui banii care au fost scoși din țară și s-au acuiat în diverse jurisdicții. Este prea complicat... Soluția pe care o văd eu este să înaintăm pretenții față de băncile prin care au tranzitat acești bani - bănci de top, care însă nu au verificat originea fluxurilor financiare cu pricina, iar astfel au contribuit la legalizarea lor -, dar și față de regulatorii din respectivele țări și țările înseși. Este vorba de Germania, Elveția, Statele Baltice. Am putea, în acest mod, recupera din bani și, totodată, am putea crea un precedent, arătând și opiniei publice, și băncilor și regulatorilor, că nu trebuie să tolereze încălcarea propriilor reguli. Iar țara noastră ar putea deveni, dintr-un caz rușinos, într-un model fericit.

■ **Recent, ați publicat o listă a celor care, din punctul dvs. de vedere, s-ar face vinovați de fraudă bancară. Găsiți justificată cererea Comisiei parlamentare de anchetă de a porni un dosar penal pe numele fostului premier Iurie Leancă?**

■ Leancă are multe păcate care, eventual, ar putea fi interpretate penal. Dar în cazul dat cred că, mai

curând, a fost vorba de o decizie politică. În ce măsură respectiva decizie a fost pregătită și influențată, cine a promovat-o intens și în ce măsură au existat interese, iar ulterior și beneficii - asta deja este treaba procurorilor. Dacă se va dovedi că dl Leancă a beneficiat efectiv de miliard, atunci va trebui să răspundă.

■ **Și, pe final, cum credeți că se vor mișca lucrurile în context european?**

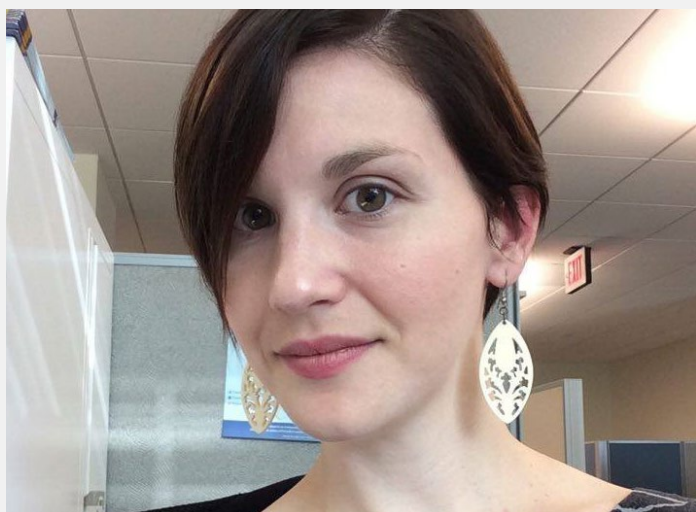
■ Trăim într-o perioadă de incertitudini majore și aici așa menționa două aspecte. Primul ține de faptul că suntem în proces de schimbare a garniturii la Comisia Europeană și asta va dura cel puțin o jumătate de an. Vor veni noi oameni, unii dintre care vor trebui să identifice Republica Moldova pe hartă. Din fericire însă, memoria instituțională - adică oamenii care au gestionat concret dosarele - se va păstra. Al doilea aspect este determinat de turbulențele propriu-zise prin care UE trece de câțiva ani buni, cum ar fi Brexit-ul. Motiv din care multe mandate (cele economice, bunăoară) vor fi delegate unor instituții precum FMI etc. Iar la nivel politic mandatele vor fi delegate tot mai mult către țări-membre - un exemplu în acest sens este Germania. În ceea ce ne privește, Uniunea Europeană rămâne un partener crucial și un model pentru noi. Și sunt convins că majoritatea cetățenilor, indiferent de etnie sau de nivelul de trai, își doresc asocierea cât mai profundă cu Europa. În plus, eu chiar cred că rușii s-au resemnat cumva cu ideea că Republica Moldova merge pe calea europenizării. Deja depinde de abilitatea liderilor politici și a guvernării de a crea parteneriatele necesare, de a promova și a moderniza țara.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

**Sorina Ștefăruță
Chișinău, 26 iulie 2019**

Editorial

Criza Republicii Moldova oferă o șansă de a reforma statul capturat

Marc Behrendt și Gina S. Lentine

„După soluționarea, în mod neașteptat, a crizei constituționale din Republica Moldova există șansa de a realiza adevărate reforme democratice într-un stat post-sovietic ale cărui instituții au fost ținute captive de guvernarea oligarhului”. Astfel își încep Marc Behrendt și Gina S. Lentine comentariul dedicat evenimentelor produse în ultimele două luni în Republica Moldova și publicat la secțiunea „Reporting Democracy” a portalului „Balcan Insight”. O analiză pe care o găzduim inclusiv pentru că oferă un răspuns la o întrebare-cheie care planează la Chișinău: Ce e de făcut pentru ca noul succes să nu fie un vechi eșec?.. Marc Behrendt este director al departamentului pentru Europa și Eurasia la Freedom House, cu o experiență de peste 20 de ani în domeniul edificării păcii, guvernării și drepturilor omului. Gina S. Lentine este ofițer principal de program pentru Europa și Eurasia la Freedom House și este responsabilă de asistență pentru drepturile omului și democrație pentru societatea civilă din Republica Moldova și Ucraina.

Luna trecută, un lucru de neconceput s-a întâmplat în Moldova: un stat ce era ferm controlat de către Vlad Plahotniuc, liderul oligarh din umbră, a ajuns în mâinile

adversarilor săi politici. Despre Republica Moldova se vorbea de mai mult timp ca fiind un stat capturat, în care toate pârgurile controlului administrativ, financiar și mediatic asupra societății erau deținute de un singur lider autoritar și unde chiar și Curtea Constituțională avea faimă proastă din cauza deciziilor politizate. Un alt lucru de neconceput s-a întâmplat, când toți „prezicătorii” au dat greș. Mulți considerau că forțele concurente ce puneau Occidentul contra Moscovei erau prea puternice pentru a le aborda și mulți, de asemenea, au crezut în sperietoarea lui Plahotniuc - că fără el Moldova va cădea în mâinile socialiștilor, manipulați ca niște marionete de Kremlin.

Concurența geopolitică în Moldova - situată între România, membră a UE din 2007 și Ucraina - există cu siguranță. Moldova mai are 2000 de trupe rusești pe teritoriul său, din 1992, ca pretinse forțe de menținere a păcii în Transnistria, regiune disputată de la izbucnirea unui conflict în 1992, în procesul de destrămarea Uniunii Sovietice. Spre deosebire de Georgia sau Ucraina, unde opinia publică este ferm împotriva imixtiunilor rusești și unită împotriva agresiunii militare rusești, publicul moldovean este împărțit uniform între perspectiva sa

față de Europa și Rusia. Dar ceea ce i-a surprins cel mai mult pe observatorii externi a fost că Partidul Socialist, cunoscut ca fiind pro-Kremlin și condus de președintele Igor Dodon, și Blocul liberal ACUM, orientat către Vest, ar putea găsi limbaj comun pentru a se asocia într-un bloc și a elimina coaliția de guvernământ - Partidul Democrat și pe Plahotniuc - de la putere.

Statele capturate au devenit tot mai predominante în Eurasia, un rezultat dezamăgitor în urma optimismului aproape universal după ce Uniunea Sovietică s-a prăbușit în 1991. Un amestec de reconsolidare a puterii în mâinile unei elite restrânse, majoritatea făcând parte din aparatul Partidului Comunist, care a reușit să obțină beneficii financiare și politice de pe urma privatizării în masă, în condițiile unor instituțiile democratice slabe, incapabile să mențină un sistem echitabil pentru toți cetățenii. În timp ce o mulțime de „revoluții colorate” din regiune au încercat să îndepărteze puterea de aceste interese, niciuna nu a reușit mai mult decât să predea puterea unor noi elite. Acest fapt ne spune două lucruri despre Moldova - în primul rând, că trebuie să ținem cont de faptul că un stat capturat, de cele mai dese ori, nu renunță ușor la putere, și în al doilea - că, indiferent de ușurința relativă a acestui transfer de putere, Moldova are mult de lucru dacă vrea să reușească semnificativ.

Alegerile parlamentare au avut loc pe 24 februarie, cu rezultate potrivit cărora niciun partid nu era în măsură să formeze un guvern independent. (...) Socialiștii și democrații, așteptați de mult timp să-și unească forțele, nu au găsit numitor comun. Această evoluție i-a surprins pe mulți din comunitatea internațională care prezisese un rezultat potențial al unui acord cinic de partajare a puterii între ei. Cincii credeau că opoziția geopolitică dintre cele două părți este o păcăleală și nu se bazează pe diferențe politice reale. În retrospectivă, există multe alte analize nuanțate, un indiciu că politica moldovenească este poate mai puțin previzibilă. La suprafață, cea mai puțin evidentă combinație este cea ce s-a întâmplat - o coaliție dintre ACUM și partidul socialist, în care socialiștii au căzut de acord cu agenda generală de reformă propusă de ACUM, renunțând la respingerea integrării economice a Moldovei în Uniunea Europeană. Ambele grupuri sunt de acord că reformele democratice vizate, care să asigure condiții de concurență echitabile în viitor, sunt în interesul lor reciproc, indiferent de orientarea diferită pe termen lung și viziunea lor de viitor. Noul guvern este condus de premierul Maia Sandu de la Blocul ACUM, lider al Partidului Acțiune și Solidaritate și fost candidat la alegerile prezidențiale din 2016.

Într-o democrație funcțională, crearea unei coaliții ar fi

condus, fără probleme, la formarea unui nou guvern. În Moldova, însă, vechiul guvern, într-o încercare disperată de a se salva, a folosit Curtea Constituțională ca instrument pentru a respinge noua coaliție. (...) Timp de trei zile, au existat, de fapt, două guverne în Republica Moldova, unul prin avizarea Curții Constituționale, iar celălalt - cu mandatul poporului, prin alegeri. Abia după aproape opt zile, ca urmare a presiunii publice și internaționale, vechiul guvern a dat înapoi, și-a dat demisia și a recunoscut autoritatea noului guvern al premierului Sandu. Guvernele europene, Departamentul de Stat al SUA și Ministerul Afacerilor Externe al Rusiei au emis toate declarații în sprijinul noului guvern și au acționat în comun în vederea consultării tuturor părților implicate în criză. Acesta este un eveniment rar întâlnit în ultimii ani. (...)

Pe 26 iunie, toți judecătorii Curții Constituționale au demisionat in corpore. O instituție care a fost odată capturată poate fi acum reformată. Dar cum poate noul guvern, asumându-și angajamentul pentru reforme democratice, numi pur și simplu o nouă instanță, fără a o politiza precum a făcut predecesorul său? Această istorie pare să se termine cu o soluție politică bine ordonată ca urmare a unei provocări eșuate a autorității constituționale după alegeri. Din păcate, în Moldova, ca și în alte părți din regiune și din lume, acest lucru a devenit, în sine, un model disfuncțional și distructiv. Instituții democratice slabe, precum Curtea Constituțională, sunt cooptate de interese speciale. Provocările care trebuie soluționate prin statul de drept sunt decise de politic, profitând de golurile democrației lăsate de o serie din ce în ce mai lungă de compromisuri. De exemplu, în perioada 7-9 iunie, când parlamentul de atunci și președintele Dodon nu au putut să cadă de acord asupra unei coaliții de guvernare, în loc să accepte repercusiunile dificile ale unui impas politic ce a impus în final compromisul prin dialog, Curtea Constituțională, pur și simplu, a înlăturat temporar autoritatea președintelui pentru ca parlamentul, condus de PDM, să poată convoca alegeri repetate pentru a face față coaliției dintre socialiști și ACUM. Ce democrație matură ar permite unei filiale a guvernului să coopteze o altă ramură a guvernului pentru a-și forța poziția în raport cu o a treia ramură? Ar fi similar situației Congresul SUA care presează Curtea Supremă să renunțe la un veto prezidențial nepopular.

Curtea Constituțională l-a suspendat pe președintele Dodon din funcție, după ce acesta refuzase să semneze legile adoptate de parlament - și a făcut acest lucru nu mai puțin de cinci ori în ultimii doi ani și jumătate. În foarte multe cazuri, societatea civilă, analiștii occidentali, diplomații și alții din comunitatea internațională au păstrat tăcerea, această soluție fiind una acceptabilă

► pentru ei din punct de vedere geopolitic.

În țări precum Republica Moldova în joc sunt puse foarte multe. Succesul experimentelor democratice poate avea un impact uriaș asupra vecinilor lor sau poate servi drept un far al speranței pentru societăți mai închise din regiune, precum Belarus sau Azerbaidjan. Cu toate acestea, o victorie declarativă a formei asupra substanței, a oligarhilor și dictatorilor „pro-occidentali” în locul reformelor democratice reale, indiferent de orientarea geopolitică a țării, va trimite Moldova înapoi în aceeași poziție pe care o deținea sub conducerea Partidului Democrat și a lui Plahotniuc. Pe lângă nevoia evidentă de a reforma Curtea Constituțională, noul guvern moldovenesc are mult de muncit pentru a reuși în ambițiile sale euro-atlantice și de reformare.

Statele Unite, UE și toți cei care doresc succesul Republicii Moldova în procesul de reformare democratică nu ar trebui să ignore ceea ce este în joc, să-i ajute, atunci când este posibil, și să insiste asupra reformei instituționale. Societatea civilă face deja un salt în noul guvern, incluzându-l pe analistul Nicu Popescu în calitate de ministru de Externe și pe militanta pentru reforma judiciară, Olesia Stamate, ca ministru a Justiției. Le dorim succese și suntem siguri că expertiza lor va fi o resursă importantă. Cu toate acestea, actorii civici trebuie să ceară socoteală noului guvern pentru greșelile sale și să încurajeze progresul său în reformele democratice. La această răscruce importantă, societatea civilă nu se poate absolve de responsabilitatea de a menține guvernul onest și de a evita soluțiile pe hârtie la problemele instituționale.

Într-un sistem subjugat politic, întotdeauna va exista o ofertă „mai bună”

Iulian Rusu, director executiv adjunct, Institutul pentru Politici și Reforme Europene

Despre reforma justiției moldovenești se vorbește de atâta vreme încât, pe an ce trece, numărul cetățenilor care cred în izbânda acestui demers este tot mai mic. Dovadă și sondajele de opinie, unde justiția se clasează printre ultimele locuri la capitolul încredere. Dar speranța, se știe, moare ultima, iar oamenii, oricât de dezamăgiți ar fi, înțeleg că nici individual, nici ca stat nu putem progresa fără un sistem judiciar integru, la fel cum bunăstarea țării depinde în mare parte de eficiența acestui sector. Este mesajul pe care ni-l transmit continuu și partenerii de dezvoltare. „Justiția din Republica Moldova are probleme foarte mari, iar schimbările trebuie să vizeze inclusiv structurile care au misiunea de a garanta independența judecătorilor și a procurorilor”, declara în seara de 14 august, la TV8, Peter Michalko,

Ambasadorul Uniunii Europene la Chișinău. Cum arată și încotro merge astăzi sectorul justiției, inclusiv după schimbarea Puterii politice, produsă în luna iunie? Despre toate acestea am discutat cu Iulian Rusu, director executiv adjunct la Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE).

■ **Dle Rusu, voi porni de la un fapt divers, produs relativ recent și care se cheamă „demisia Adrianei Bețișor” - procurora care a devenit un simbol al „justiției democratice”. Credeți că, de o manieră similară, am putea vorbi despre această demisie ca despre un simbol al asanării justiției din Republica Moldova?**

■ Din câte înțeleg, de această dată Adriana Bețișor și-a depus demisia din organele procuraturii, adică din sistem în general,

pentru că anterior ea demisionase doar din funcția de șefă a Procuraturii Anticorupție, pe care o preluase după retragerea lui Viorel Morari. Cred că motive pentru plecare sunt mai multe, cel mai important fiind faptul că a venit un nou Procuror general interimar. În ce măsură plecarea ei este un semnal real al asanării și al însănătoșirii sistemului, urmează să vedem.

Există cel puțin două subiecte majore care nu sunt invenții ale jurnaliștilor

■ Ce reprezintă astăzi sistemul justiției din Republica Moldova?

■ Aș zice că este asemenea unui organism față de care, în ultimii trei ani, au fost întreprinse mai multe acțiuni de a-l reforma, însă procesul așa și nu a fost dus la bun sfârșit acest. Este vorba atât de încercările de a crea o nouă Procuratură, prin Legea adoptată în 2016 și Legea privind procuraturile specializate, cât și de alte acțiuni menite să consolideze sectorul - bunăoară, conferindu-i un rol mai puternic inspecției judiciare sau oferindu-i mai multe competențe Consiliului Superior al Procurorilor. Totul, ca să existe structuri care să curețe sistemul din interior. Căci - și asta continuă, din păcate - marea problemă a justiției moldovenești este senzația de lipsă de integritate a sistemului. O senzație generată inclusiv de investigațiile jurnalistice, care arată că în cele mai răsunătoare scheme de spălare de bani în care figurează Republica Moldova, precum fraudă bancară și „laundromatul rusesc”, au fost implicați judecători, procurori, executori judiciar și avocați autohtoni. Scheme, care au avut drept scop să canalizeze fonduri de proveniență neclară din Federația Rusă ori din alte jurisdicții către diferite conturi off-shore. Acolo, unde deja este greu să stabilești cine este beneficiarul efectiv și aproape imposibil să întreprinzi acțiuni de recuperare a acestor bani. Pentru că, prin definiție, aceste jurisdicții sunt un fel de gaură neagră la care moldovenii, prin sistemul judecătoresc, au participat din plin. Este

un cancer al sistemului bancar global, care nu poate fi exterminat decât printr-un efort comun. Tocmai de aceea, la începutul acestui an UE a aprobat reglementări noi, care să restricționeze legalizarea fondurilor dubioase în off-shore.

■ Ați pomenit de investigațiile jurnalistice ca un punct de pornire, dar și ca un barometru al stării de lucruri din sistem. Mă tem, totuși, că actorii din sectorul justiției nu prea ar împărtăși punctul dvs. de vedere - dimpotrivă, ei i-ar acuza pe reporterii că le strică viața și îi împiedică să trăiască, și că presa inventează...

■ Precum ziceam mai devreme, există cel puțin două subiecte majore care nu sunt invenții ale media. Primul ține de „laudromatul rusesc” - iar dovadă este și faptul că în urma acestuia a fost inițiată o cauză penală, cu 16 judecători cercetați penal. Dosarul a fost instrumentat de Procuratura Anticorupție, iar fostul șef al acesteia, Viorel Morari, afirma la un moment dat că întâmpină diverse probleme la etapa de judecare a cauzei. Și asta, deoarece este greu să asiguri judecarea unor judecători de către alți judecători. Este vorba de conflict evident de interese, dar și de faptul că procedura noastră penală prevede autorecuzarea. Și există nenumărate cazuri când magistrații se autorecuză doar ca să nu examineze dosare în care sunt vizați colegi de-ai lor de facultate sau colegi de breaslă cu care au avut diverse activități. În plus, nici corpul propriu-zis de judecători nu este foarte numeros, vreo 400 per total și mai multe poziții vacante. Toate acestea îngreunează examinarea cauzei.

■ Și al doilea subiect care este?

■ Modalitatea în care sunt declarate averile și interesele, pe care - și asta e partea bună - astăzi poate să le consulte orice persoană. Dar, persistă aspecte bizare, cum ar fi declararea unor venituri din evenimente de familie, gen nunți și cumetrii, sau din donații. La care se adaugă oferirea în folosință a unor proprietăți sau bunuri destul de costisitoare. Imobile, automobile

nou-nouțe... aici presa cu siguranță nu greșește, ci se bazează pe fapte și ar trebui să urmeze o serie de acțiuni din partea Autorității Naționale de Integritate (ANI), care să se soldeze cu penalizări. Căci este absolut evidentă incoerența dintre veniturile legale, oferite de pozițiile deținute de anumite persoane, și proprietățile lor adevărate. Din păcate, aici suntem abia la început de cale. Pentru că una este să confrunți declarațiile de avere cu realitatea și altceva este să vezi dacă există și alte averi, care nu sunt reflectate în declarații.

„Amnistia de integritate” poate fi la fel de ineficientă ca și amnistiiile fiscale

■ **Totuși, cei cărora în iarnă, în debutul campaniei electorale, ANI a refuzat să le elibereze certificat de integritate pot fi numărați pe degete...**

■ De facto, în lege este vorba despre un extras prin care se confirmă ori se infirmă existența unor hotărâri de judecată ce stabilesc incompatibilitatea funcțiilor. Adică, dreptul de a participa la scrutin și... cam atât. De aceea au și fost emise certificate pe numele unor personaje controversate precum Ilan Șor. Denumirea certificatului, noțiunea de „integritate” prezentă în acesta nu a făcut decât să inducă în eroare, să discrediteze și să compromită și mai mult fragilul sistem de integritate, care este în proces de constituire, deocamdată. Suntem cu toții interesați să avem funcționari și demnitari integri, dar și conceptul, și forma acestui certificat trebuie revăzute.

■ Să admitem că ajungem la ziua când ANI este pe deplin funcțională. Cât de „în profunzime” trebuie să fie investigarea averilor controversate? Cât de departe să mergem „în trecut”? Poate este mai bine să tragem linia și să privim în viitor?

■ Nu sunteți prima de la care aud această idee - un fel de „amnistie de integritate” - și cred că este un mesaj greșit. Am avut amnistii fiscale și s-au dovedit ineficiente.

Mai curând, a fost un exercițiu de confort pentru un cerc foarte restrâns de oameni. Există riscul ca acest eșec să se repete și în cazul dat - și astfel doar vom perpetua corupția. Acea corupție mare, care generează la rândul ei corupția mică. Pentru că marea corupție limitează oportunitățile oamenilor de rând și le duce până la nivelul de supraviețuire, iar aceasta determină membrii societății care, deși nu au o putere de decizie esențială, au totuși anumite pârghii - medici, profesori, alți profesioniști să recurgă la acte de corupție. Așadar, pentru a elimina corupția mică va trebui să luptăm cu cea mare. Al doilea element este exemplul personal: atât exemplul bun, de mândrie, de integritate, cât și cel care generează frică. Pentru ca oamenii să nu se mai conducă de principiul: de ce să nu fac și eu așa, dacă mai-marii zilei își permit acest lucru?! Ci, dimpotrivă, să înțeleagă că dacă cineva „cu funcție mare” a fost judecat și închis, trebuie să aibă grijă, de altfel riscă să ajungă și ei acolo!..

■ ***Apropo de exemplul personal, după 8 iunie mai mulți exponenți ai sistemului de drept au făcut dezvăluiri publice referitoare la derapajele de la norma legală, care se produceau în interiorul instituțiilor unde muncesc. Sunt acestea dovezi de integritate sau, poate, încercări de reconsiderare, de ajustare a pozițiilor?***

■ Cred că sunt ambele. Cu certitudine, în justiție există persoane integre, care își fac lucrul onest - în limita în care sistemul le-o permite, bineînțeles. Acum, avem șansa de a promova o conducere nouă în sector, inclusiv prin acești oameni. Important e să fie încurajați și - alături de declararea publică a voinței politice de reformă - să li se ofere garanții adiționale. Este vorba de lucruri elementare, precum salarizarea sau asigurarea unui trai decent. Da, salariile s-au ridicat, însă raportat la munca pe care o fac acești oameni, garanțiile existente sunt prea mici. Eu unul aș accepta ca în următorii cinci ani să merg pe drumuri stricate, dar să avem judecători care, prin deciziile lor, să nu admită ca să mergem pe aceleași drumuri și peste 20 de ani.

Pentru a veni în sistem, oamenii integri au nevoie de garanții adiționale

■ ***Cam imposibilă misiune să convingi oamenii de asemenea sacrificiu...***

■ Putem să-i zicem și investiție, pe care societatea să și-o asume pentru ca sistemul să ajungă la acel nivel de integritate și eficiență, când rata corupției este neglijabilă. Drept dovadă aș aduce situația cu achizițiile publice, care constituie circa 35-40% din bugetul de circa 60 de miliarde de lei al țării. Este un domeniu ce se află încă departe de transparență, însă o investiție în justiție ar contribui și la valorificarea eficientă a fondurilor îndreptate spre achiziții publice. Dacă nu schimbăm nimic în justiție, vom avea în continuare achiziții publice trucate, care nu răspund nevoilor cetățenilor-plătitori de impozite, ci favorizează niște grupuri înguste de interese. La fel este și în celelalte sectoare. În plus, să nu uităm că procesul de luare a deciziilor era controlat politic. Într-un sistem al justiției subjugat politic, oricât de integri ar fi judecătorii și oricât de bine vor fi plătiți, întotdeauna va exista o ofertă „mai bună”, care vine fie din marea corupție, fie prin intimidare: „vezi că îți putem găsi și ție un dosar” sau „vezi că peste patru ani vei veni să-ți reconfirmăm mandatul, ai grijă cum te porți”. Dacă într-adevăr se dorește ca oamenii integri să vină în sistem, ei trebuie protejați. Altminteri, îi vom sacrifica fără rost pe pușinii pe care îi avem.

■ ***De ce, dacă tot avem oameni integri și profesioniști în sistem, reforma justiției - care mai că au devenit cuvinte de ocară, dar pentru care partenerii externi, în special Uniunea Europeană, au pompat milioane de euro - nu ne-a reușit?***

■ Problema acestei reforme este că, din start, a fost clădită pe un fundament slab. Nu poți să te aștepti de la actori care nu sunt integri că își vor schimba „abordarea” peste noapte. Iar cei care nu se înscriau

în acest tipar generalizat erau prea puțini ca să constituie masa critică. În plus, să nu uităm că politicul mereu privește acest sector ca pe un atu foarte atractiv, respectiv tentația de a-l controla e foarte mare.

■ ***Și acum riscul controlului politic nu mai există? Candidaturile pentru Curtea Constituțională, omul lui Igor Dodon la CNA, ping-pongul cu cei de la INJ...***

■ Riscurile există și modalitatea prin care au fost numite deja o serie de persoane în unele funcții-cheie vorbește de gravitatea situației. Faptul că prin procedee greșite sunt numite persoane care, pe moment, ar putea întreprinde niște acțiuni corecte nu justifică incorectitudinea în sine. În acest sens, ultimele două luni au fost ca un test mic pentru noi, pe care nu l-am trecut - vezi exercițiul de desemnare a Procurorului general interimar -, dar din care putem să tragem învățăminte. Ca să evităm situații de acest gen și să nu șifonăm și mai mult imaginea sectorului, procesul de selecție trebuie să fie mult mai minuțios și riguros. Profesia de „băiat bun” nu există. Ne interesează persoane și integre, și profesioniste. Iar un actor important, care poate acționa pentru a exclude sau măcar a diminua aceste riscuri, este societatea civilă.

Este o partajare îngrijorătoare...

■ ***Cu referire la aceste concursuri, Octavian Țăcu zice că „am intrat într-un joc periculos de partajare a funcțiilor”, iar analistul Dionis Cenușă afirmă că „nu avem nicio revoluție, ci doar redistribuirea puterii”. Unde ne aflăm de facto?***

■ Orice schimbare a Puterii politice presupune schimbarea conducerii la pozițiile care sunt politice. Nu ar trebui să se întâmple la fel și în cazul unor structuri care trebuie să fie independente prin definiție și prin buchea legii - CNA și Procuratura. Suspiciunile că CNA a fost oferit socialiștilor, iar Procuratura Generală a revenit Blocului ACUM și, în speță, PPDA există și, cum zic juriștii, sunt rezonabile.

Este o partajare îngrijorătoare și sper să nu repetăm aceleași greșeli pentru următorul procuror general, care are un mandat de șapte ani în față, și să aducem în această funcție o persoană integră, care să nu fie numită în bază de interese politice.

■ **Cât de realistă e o variantă gen Laura Codruța Kovesi pentru această funcție?**

■ Mesajele socialiștilor sunt tranșante: ei nu doresc un procuror străin, din afară. Iar pentru Republica Moldova e mult mai important ca dna Kovesi să obțină mandatul de Procuror European și de acolo să ne ofere sprijinul de care avem nevoie.

■ **Cum vor influența evoluțiile din justiție relația noastră cu Uniune Europeană?**

■ Deja există o resetare a relațiilor, dovadă e reluarea asistenței externe. Întrebarea este cât de mult este dispusă UE să preia o parte din mandatul pe reforma justiției, așa cum a făcut-o prin misiunile pentru Albania și Kosovo. Pentru europeni este riscant, deoarece un eșec poate să-i discrediteze - mai ales că Republica Moldova, a avut atâtea eșecuri... Este o chestiune sensibilă, la care încă nu există răspuns. Și în acest context, îmi amintesc de discuțiile ce se purtau prin 2014, privind aducerea unei misiune UE în sectorul justiției. Atunci, unele voci spuneau că nu ne putem compara cu Kosovo, întrucât nu suntem o justiție de tranziție. Iată că după cinci ani - cu toate derapajele existente, cu un control politic excesiv, cu lipsă de integritate și averi nejustificate - tocmai justiție în tranziție am ajuns. Poate că, dacă am fi luat măsuri hotărâte atunci, astăzi alta ar fi fost situația în toată țara. Acum însă, suntem sortiți să o luăm... cam de la capăt. Și o vom lua, pentru că sistemul justiției este crucial pentru banul public, iar asta este esențial și pentru stat, și pentru cetățean.

■ **Noi vă mulțumim pentru interviu și vă dorim succes!**

Sorina Ștefârță

Opinia expertului

Dionis Cenușa: Deblocarea asistenței europene pentru Moldova - cu sau fără condiționalitate?

Așa cum vă anunțam, telegrafic, în prima pagină a Buletinului, la 23 iulie Comisia Europeană a anunțat deblocarea programelor de asistență pentru Republica Moldova, alocând și o primă tranșă de 14,54 milioane de euro. Cele trei programe pentru care se oferă sprijin sunt: Punerea în aplicare a Zonei de Liber Schimb cu UE, datorită căreia, între 2014-2018, exporturile moldovenești către UE au crescut cu 62%; Programul de educație și formare profesională, bazat pe învățământul dual și care sprijină emanciparea tinerei generații în sensul dezvoltării competențelor și al îmbunătățirii capacității de inserție profesională a acestora; Programul de sprijin al Planului de acțiune pentru liberalizarea regimului de vize, care a ajutat

autoritățile să respecte în continuare criteriile de referință pentru a beneficia de respectivul regim. Cât de mari vor fi condiționalitățile înaintate de UE față de actuala guvernare și cât de mult se va ține cont de ele? Este întrebarea la care, în analiza semnată pentru Info-Prim Neo, încercă să răspundă analistul politic Dionis Cenușa.

Ecouri extrem de pozitive în interior

Schimbările politice din Republica Moldova transmit ecouri extrem de pozitive în exterior. Revizuirea Legii privind procuratura, corectările operate la Codul electoral pentru a reveni la sistemul proporțional, dar și impulsivitatea anchetei în jurul „furtului

miliardului” etc., produc așteptări foarte ridicate față de noua guvernare. Aceste așteptări nu corelează cu capacitatea și disponibilitatea reală a totalității instituțiilor de a transpune în practică voința politică a noii guvernări.

Cea din urmă se zbate între prioritizarea luptei împotriva regimului oligarhic, deja detronat, și aducerea în ordine a afacerilor și bunurilor statului, începând cu echilibrarea urgentă a bugetului public. Anumite acțiuni, de la presiunea politică asupra funcționarilor publici și până la propunerile de modificare a impozitelor fără consultări publice, au diluat optimismul inițial din interiorul societății civile și al mediului de afaceri. Critica înfruntată de către Guvern este însă inferioară gradului de susținere politică, acordată pentru reformarea statului de la rădăcină. În paralel, președintele Igor Dodon semnalizează, cu regularitate, zonele critice în activitatea Guvernului, precum revizuirea impozitelor în absența unor consultări publice, și încearcă să capitalizeze imagine pe marginea distanțării tactice de partenerii de guvernare din blocul ACUM (*Socialistii*, 26 iulie 2019).

Legitimitate externă substanțială

Simbolul luptei anti-oligarhice rămâne vizibil în interiorul Blocului ACUM, prin demersul continuu de a „elibera statul și instituțiile de drept capturate de regimul oligarhic” (*Agora*, 19 iulie 2019) sau cel de a-l pune pe oligarhul Vlad Plahotniuc sub sancțiuni individuale internaționale (*PRO TV*, 22 iulie 2019). Totodată, instituțiile sunt sub presiunea curățării politice și anti-oligarhice de persoanele anterior loiale democrațiilor. Pe de o parte, dacă urmează întocmai criteriile de transparentă, competiție și competență, reînnoirea instituțiilor durează în timp. Pe de altă parte, același proces poate conduce la înlocuirea vechilor angajați cu persoane

noi, dar deja asociate cu PSRM, PAS și PPDA.

Gesturile de până acum ale guvernării au cimentat rapid o legitimitate externă substanțială. Contactele strânse ale premierului Maia Sandu cu oficialii din UE, stabilite în perioada când aceasta întruchipa opoziția extraparlamentară, dar și canalele de comunicare pe care le deține ministrul de Externe, Nicu Popescu, au facilitat revitalizarea dialogului cu UE (*IPN*, 15 iulie 2019). Astfel, în peste o lună de la instaurare, exponenții noii Puteri au reușit să aibă întreveneri cu șeful noului Parlament European, David-Maria Sassoli (*Gov.md*, 24 iulie 2019), să prezinte cazul Republicii Moldova în discuțiile informale din cadrul Consiliului Afacerilor Externe (*EEAS*, 15 iulie 2019) și să dialogheze, în două ocazii, cu Comisarul pentru Politică Externă de Vecinătate și Extindere, Johannes Hahn (*Gov.md*, 3 iulie și 24 iulie 2019). Totodată, guvernarea și-a asigurat susținerea politică a euro-deputaților români din două grupuri numeroase ale Legislativului de la Bruxelles - Popularii Europeni și „Înnoie Europa” (Renew Europe) care, împreună, dețin circa 38% din componența noului Parlament European.

Principalele așteptări ale euro-deputaților față de conducerea moldovenească țin de „curățarea sistemului de justiție” (*Gov.md*, 25 iulie 2019) și organizarea unor alegeri locale libere și corecte în toamnă (*Gov.md*, 24 iulie 2019). Toate aceste elemente de relansare a dialogului politic cu UE au contribuit la deblocarea asistenței financiare europene în valoare de peste 60 mln. de euro, suspendată în vara lui 2018, după invalidarea alegerilor din Chișinău (*Reuters*, 4 iulie 2018).

Mai repede decât în 2016 - de ce?

Republica Moldova repetă exercițiul de restabilire a asistenței financiare

europene la doar patru ani de la prima suspendare, care a fost provocată de fraudă din sistemul bancar, dezvăluită după alegerile parlamentare din toamna lui 2014. De această dată, restabilirea accesului la finanțarea europeană a avut loc într-un tempo rapid, fără a fi setate anumite (pre) condiții. Din contra, Uniunea Europeană a făcut o evaluare politică a acțiunilor întreprinse de noua guvernare în primele circa două luni de mandat. Adică, în 2019, deblocarea asistenței se bazează mai mult pe credibilitatea și intenționalitatea Guvernului și a majorității parlamentare, nu pe evaluarea unor rezultate definitive și concrete. Iar evaluarea atentă a circumstanțelor în care asistența UE pentru Republica Moldova a fost înghețată și deblocată în anii 2015-2016 și 2018-2019 indică varii discrepanțe în abordarea Bruxellesului față de actorii politici autohtoni.

În primul rând, la începutul lui 2016, UE a impus o serie de condiționalități pentru Partidul Democrat (*UE*, 15 februarie 2019), a căror evaluare era esențială pentru a restabili asistența bugetară. La reluarea sprijinului bugetar în 2019, UE nu a solicitat nicio condiționalitate specifică de la coaliția PSRM-ACUM (*Consiliul UE*, 20 iunie 2019). Pe de o parte, condițiile UE solicitate pentru deblocarea asistenței în 2018 au fost adresate PDM, suspectat de anularea rezultatelor alegerilor din Chișinău printr-o justiție controlată. Pe de altă parte, în 2019, instituirea guvernării a avut loc prin eșuarea tentativei lui Vladimir Plahotniuc de a-și perpetua puterea, subordonându-și Curtea Constituțională și alte instituții de stat (*3DCFTA*, 19 iunie 2019). Din care cauză, condiționalitatea vizavi de asistența bugetară a UE pentru Republica Moldova pare să-și fi pierdut relevanța, cel puțin temporar, odată cu înfrângerea regimului oligarhic. Dar acest lucru urmează să fie testat mai departe de reluarea negocierilor privind

asistența macro-financiară, stopată în 2018, care prevede atât precondiții politice, cât și condiționalitate sectorială (IPN, 24 septembrie 2018).

UE, mai puțin exigentă față de actuala guvernare

Al doilea punct de diferențiere constă în schimbarea de atitudine față de acțiunile guvernării în Republica Moldova. Pe perioada PD, instituțiile europene demonstau o atitudine severă (Delegația UE, 23 decembrie 2016), ceea ce contrastează cu tratamentul prietenos și neexigent față de guvernarea PSRM-ACUM. Lipsa de exigență din partea UE poate fi dedusă din acțiunile noilor autorități de la Chișinău, considerate drept progres suficient pentru restabilirea asistenței bugetare în 2019. Astfel, din patru aspecte calificate ca succes de către Comisarul Johannes Hahn (UE, 23 iulie 2019), doar două se referă la fapte împlinite, care însă nu dețin componenta de reformă - relansarea relațiilor cu FMI și stabilirea zilei alegerilor locale. A treia acțiune este pur declarativă - promisiunea de a realiza reformele dictate de AA/ZLSAC -, iar cea de-a patra constă în acțiuni aflate

în proces de derulare - inițierea unei investigații pe cazul furtului miliardului de către Parlament etc. În consecință, este observabil faptul că UE simpatizează coaliția PSRM-ACUM, pentru rolul jucat în combaterea regimului oligarhic, dar și pentru primii pași în livrarea anumitor reforme.

În definitiv, iese în evidență viteza cu care instituțiile europene au dezghețat asistența bugetară în 2016, respectiv în 2019. Datorită lipsei de condiționalitate, motivată de o abordare euforică vizavi de guvernarea anti-oligarhică (Blocul ACUM), în 2019 UE și-a activat asistența financiară în mai puțin de două luni. În 2016, același proces a fost influențat de o doză enormă de neîncredere față de PD, asociat cu furtul bancar, ceea ce a condus la deblocarea banilor doar după zece luni de la stabilirea și evaluarea gradului de îndeplinire a condițiilor UE.

În loc de concluzii...

Deși relansarea relațiilor UE-Republica Moldova se află, oarecum, la o etapă incipientă, încrederea în integritatea și sinceritatea guvernării de la Chișinău adorm vigilența și exigența europeană.

În pofida precedentelor negative și relativ recente, soldate cu suspendarea asistenței europene pentru Republica Moldova, Bruxellesul se poziționează în favoarea coaliției PSRM-ACUM, fără a pune un accent prea mare pe condiționalitate. Așteptările Uniunii Europene trec cu vederea complicațiile care pot surveni, în curând, în cadrul majorității parlamentare. Aceasta, deși deja există semnale clare că președintele țării este determinat să frâneze mișcările nepopulare ale Cabinetului de miniștri condus de Maia Sandu, sporindu-și propria calitate de protagonist, dar și cea a PSRM. Acest lucru poate precipita animozitățile ascunse din interiorul majorității parlamentare, în care Socialiștii își vor ascuți treptat retorica față de Guvern.

Drept urmare, oricât de armonios ar fi dialogul UE-Republica Moldova în prezent, condiționalitatea face parte din mecanismul de acordare a oricărui tip de asistență financiară europeană. Și, în mod inevitabil, condiționalitatea va reveni în joc atunci când va fi pusă în dezbateri asistența macro-financiară.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.